

Utrikesutskottets betänkande

1986/87:4

om nedrustning

UU
1986/87:4

Motionerna

I motion 1985/86:U401 av Ingela Mårtensson (fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att garantier skall krävas vid militärbesök att kärnvapen ej förs in på svenskt territorium.

I motion 1985/86:U402 av Karin Söder m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen beslutar att begära att regeringen återkommer med förslag om hur FN:s freds- och säkerhetsbevarande roll kan stärkas,
2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om program för nedrustning av kärnvapen,
3. att riksdagen beslutar att begära förnyade initiativ för att förhindra militarisering av nya områden,
4. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om åtgärder för att få till stånd ett fullständigt förbud mot kärnvapenprov,
6. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett totalförbud mot kemiska vapen,
7. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära initiativ i syfte att uppnå en militär avspänning i Europa i enlighet med motionen,
8. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära initiativ för att underlätta kontrollen av avtal i enlighet med motionen,
9. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära initiativ i FN angående borttagande av explosivt material från krigsskådeplatser,
10. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om en arbetsgrupp för en kärnvapenfri zon i Norden,
11. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära initiativ i syfte att få till stånd förbud mot kryssningsrobotar,
12. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen om inriktningen av nedrustningsarbetet.

(Yrkande 5 i motionen har behandlats i näringsutskottets betänkande NU 1985/86:25.)

I motion 1985/86:U403 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen godkänner vad som anförts i motionen om förbud mot kärnvapen och militarisering av rymden,
2. att riksdagen godkänner vad som i motionen anförts om att stärka FN:s roll och tillkännager regeringen detta,

4. att riksdagen godkänner vad som i motionen anförs om Stockholmskonferensen och lägger fram förslag om ensidiga svenska åtgärder för att öka säkerheten i Nordeuropa i enlighet med vad som anförs i motionen.

5. att riksdagen begär att regeringen upptar diskussioner med Finland om inrättandet av en nordisk kärnvapenfri zon i enlighet med vad som anförs i motionen.

6. att riksdagen uttalar sitt stöd för det tyska initiativet för att skapa en från kemiska vapen fri zon i Europa och begär att regeringen internationellt verkar för ett totalförbud mot tillverkning, utplacering och användning av kemiska vapen.

7. att riksdagen beslutar begära att regeringen utreder frågan om förstärkning av det folkrättsliga neutralitetsskyddet i enlighet med vad som anförs i motionen.

8. att riksdagen uttalar sitt stöd för förslaget om inrättandet av ett av kärnvapenmakterna bemannat kriskontrollcentrum i Sverige.

10. att riksdagen godkänner vad som i motionen anförts om diplomatiska kontakter och tillkännager regeringen detta.

11. att riksdagen godkänner vad som i motionen anförts om fördjupade svenska kontakter med den alliansfria rörelsen.

12. att riksdagen hos regeringen hemställer om en grundlig redovisning av sambandet kärnkraft—kärnvapen i enlighet med vad som anförs i motionen.

13. att riksdagen av regeringen begär en studie om upprustningens orsaker.

14. att riksdagen godkänner vad som i motionen anförs om en studie om ett nytt säkerhetspolitiskt system för gemensam säkerhet och tillkännager regeringen detta.

(Yrkande 3 har behandlats i UU 1985/86:16 och yrkande 9 i UU 1986/87:3.)

I motion 1985/86:U404 av Carl Bildt m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen begär att regeringen i avvaktan på att ett fullständigt kärnvapenprovstopp kan uppnås verkar för att den försöksverksamhet med seismisk övervakning som pågår inte avbryts.

2. att riksdagen beslutar begära att regeringen fortsätter verka för ett förbud mot biologiska vapen [skall vara radiologiska vapen] i enlighet med vad som föreslås i motionen.

3. att riksdagen begär att regeringen verkar för generella säkerhetsgarantier i enlighet med vad som föreslås i motionen.

4. att riksdagen begär att regeringen även fortsättningsvis skall verka för att förhandlingar om förbud mot kemiska vapen kvarhålls inom ramen för nedrustningskonferensen (CD) i Genève.

5. att riksdagen begär att regeringen fortsättningsvis skall verka för förbättrad kontroll av efterlevnaden av förbuden mot användning av kemiska och biologiska vapen.

6. att riksdagen uttalar sig för vikten av att balansen mellan de tre sakområdena inom ESK-processen upprätthålls i pågående och kommande förhandlingar.

7. att riksdagen begär att regeringen vid Stockholmskonferensen särskilt skall verka för konkreta säkerhetsskapande åtgärder av det slag som nämns i motionen,

8. att riksdagen uttalar att regeringen särskilt bör beakta möjligheterna att ta till vara den svenska sakkunskap och kompetens som bl.a. utvecklats under Stockholmskonferensens arbete för fortsatt svenskt utvecklingsarbete inom detta område.

I motion 1985/86:U405 av Ingemar Eliasson och Rune Ångström (båda fp) hemställs

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande svensk säkerhetspolitik i närområdet och vår neutralitetspolitik,

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande skapandet av en kärnvapenfri zon i Norden,

3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande Sveriges arbete i Förenta nationerna,

4. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande behovet för nedrustningsdelegationen i Genève av expertis på vapenutvecklingen i yttre rymden,

5. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande ett mera aktivt agerande i FN för internationella avtal om militära utgiftsbegränsningar.

I motion 1985/85:U406 av Stig Gustafsson och Hans Göran Franck (båda s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att Sverige verkar för ett internationellt avtal eller konvention om icke-första-bruk av atomvapen, som alla länder uppmanas ansluta sig till.

I motion 1985/86:U408 av Karin Söder m. fl. (c) hemställs med hänvisning till vad som anförts i motion 1985/86:Fö205 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om en kärnvapenfri zon i Norden.

Bakgrund

I föreliggande betänkande behandlas de nedrustningsmotioner som väcktes under allmänna motionstiden i början av året. Flera av yrkandena avser de centrala nedrustningsfrågor som diskuteras mellan supermakterna eller i nedrustningskonferensen i Genève. Dit hör bl.a. förslaget om fullständigt stopp för kärnvapenprov, åtgärder mot fortsatt militarisering av rymden samt kemiska och biologiska vapen. En annan grupp av yrkanden avser det samarbete och de förtroendeskapande åtgärder som främst behandlas i Stockholmskonferensen inom ramen för ESK-processen. Ett tredje område är säkerheten i Norden, däribland bl.a. frågan om en kärnvapenfri zon. I några yrkanden föreslås vidare att Sverige skall ta initiativ

till ett antal säkerhetspolitiska studier. En närmare presentation av motionerna ges under de avsnitt där de behandlas.

Flera av de i motionsyrkandena berörda frågorna har utskottet behandlat i tidigare nedrustningsbetänkanden, senast i UU 1984/85:1 och 16. Utförliga redogörelser lämnades då såväl för organisationen av nedrustningsarbetet inom och utom FN-systemet som för sакläget på de olika förhandlingsområdena. I UU 1984/85:16 gavs en redovisning för de frågor som har samband med rymdens militarisering. Utskottet hänvisar till de alltfjämt gällande allmänna beskrivningar som gjorts i tidigare betänkanden och lägger i det följande viss tonvikt vid den utveckling som ägt rum under det gångna året.

Läget i nedrustningsförhandlingarna

Takten och graden av framgång i nedrustningsförhandlingarna påverkas av förhållandet mellan de båda supermakterna. Under en följd av år har relationerna mellan USA och Sovjetunionen varit sådana att konkreta resultat av pågående förhandlingar uteblivit. De två supermakternas ledare har under det gångna året träffats två gånger för samtal om framför allt de centrala kärnvapenfrågorna. Ännu har dessa överläggningar inte lett till något konkret resultat.

Nedrustningskonferensen i Genève (CD), i vilken 40 stater, däribland Sverige, deltar, behandlar huvudsakligen en rad viktiga delfrågor. Arbetet på att uppnå ett avtal om *fullständigt provstopp* betraktas som ett av de angelägnaste av CD:s förhandlingsområden. Konferensen har ännu inte kunnat enas om ett mandat för en förhandlingsgrupp för provstoppsfrågan. Framsteg har emellertid gjorts i vad gäller verifikation av ett eventuellt kärnvapenprovstopp (se nedan). Förhandlingar om en konvention om ett fullständigt förbud mot *kemiska vapen* pågår och har avancerat. Det råder nu enighet om att en konvention bör innehålla förbud mot utveckling, produktion, förvärv, lagring, innehav och överföring av kemiska vapen samt att parterna skall förstöra existerande lager. Liksom på andra områden har det visat sig svårt att nå enighet om de konventionsbestämmelser som har med kontroll av efterlevnaden att göra. USA önskar långtgående kontrollmekanismer. Sovjetunionen har mjukat upp sin inställning och i princip gått med på inspektion på platsen när lagren av kemiska vapen skall förstöras sedan en konvention ingåtts.

I den internationella debatten har förslag väckts om att upprätta en zon i Europa fri från kemiska vapen. Ett exempel på ett sådant förslag är det som lagts fram gemensamt av socialdemokratiska partiet i Förbundsrepubliken Tyskland (SPD) och det statsbärande partiet i Tyska Demokratiska Republiken (SED).

Under 1985 års session inrättade CD en särskild kommitté för studium av frågor som har med *kapprustning i yttre rymden* att göra. Med rymdvapen avses satelliter för styrnings-, sambands- och kontrolländamål, vapensystem för bekämpning av satelliter (ASAT-system), helt eller delvis baserade i rymden, och rymdbaserade försvarssystem mot kärnvapenmissiler som passerar rymden. Det är ett system av detta sistnämnda slag det

amerikanska militära forskningsprogrammet för rymdförsvar (SDI, Strategic Defence Initiative) syftar till att utveckla.

CD:s kommitté för förhindrande av kapprustning i rymden bör enligt Sveriges uppfattning åtminstone till att börja med ägna sig företrädesvis åt antisatellitvapen (ASAT). Frågan om rymdbaserad bekämpning av kärnvapenmissiler blockeras tills vidare av oenigheten mellan USA och Sovjetunionen om SDI och bedöms därför inte nu kunna drivas med framgång i CD. Användningen av satelliter för övervakningsändamål behöver inte nödvändigtvis innebära ett militärt hot utan kan uppfattas som ett stabiliserande inslag i rustningsbilden. Spaningssatelliter tjänar redan som militärt verifikationsinstrument för vissa rustningskontrollavtal. Verksamheten i CD-kommittén bör skiljas från FN:s rymdkommitté som upprättades år 1959 för att samordna verksamhet för rymdens fredliga utnyttjande.

Inom CD pågår också arbete på en konvention om förbud mot *radiologiska vapen*. En förhandlingskommitté har upprättats för ändamålet. Radiologiska vapen bygger på användning av radioaktiv strålning. Sådana vapen är ännu inte i praktiskt bruk; konventionen tar därför huvudsakligen sikte på befarade framtida förhållanden. Sverige har redan 1980 föreslagit att det i konventionen också skulle tas med ett förbud mot anfall mot kärnkraftsanläggningar och framlade år 1984 ett textförslag av denna innebörd. Vi har vunnit brett stöd för tanken på ett förbud mot anfall mot kärnkraftsanläggningar, men det är ännu oklart om det går att få till stånd en gemensam konvention för dessa bägge aspekter på frågan.

Beslut har fattats om att kommittén för *negativa säkerhetsgarantier* skall återuppta sitt utredande arbete år 1987 (se vidare s. 9).

Ett av mycket få exempel på egentliga nedrustningsåtgärder är 1972 års konvention om *biologiska* (bakteriologiska) *vapen*. Enligt denna är utveckling, framställning och lagring av biologiska vapen förbjuden. Konventionens svaghet har varit dess brist på kontroll- och efterlevnadsregler. Under den andra granskningskonferensen för konventionen i september 1986 enades deltagarländerna emellertid om vissa tolkningsuttalanden som innebär att förutsättningarna för en effektivare kontroll av konventionens efterlevnad förbättras. Konferensen beslutade bl. a. om ett antal förtroendeskapande åtgärder såsom ett bättre informationsutbyte rörande förekomsten av högrisklaboratorier, plötsligt utbrott av epidemiska sjukdomar m. m. Det uttalades också att stridsmedel framställda med genteknik skall anses falla under B-vapenkonventionen, en fråga som tidigare behandlats av utskottet (UU 1984/85:1). En ny granskningskonferens skall äga rum år 1991.

Kontroll av efterlevnaden av nedrustningsåtgärder har kommit att inta en allt viktigare plats i förhandlingarna. Det är särskilt USA och andra västmakter som fäst avseende vid att kontrollen blir effektiv. Kontrollteknik av olika slag – verifikation – har efter hand blivit något av en egen disciplin i nedrustningsarbetet. Syftet med verifikation är uppenbart; det är nödvändigt att kontrollera att ett ingånget avtal hålls. Ett ytterligare syfte med verifikationssystem är att motverka ogrundade misstankar om att motparten förbereder en aggressiv handling. Den vapentekniska utvecklingen har i många avseenden inneburit att verifikation blivit svårare att

genomföra, samtidigt som exempelvis satellitverksamheten förbättrat möjligheterna att utöva kontroll över installationer på motpartens territorium.

Svenska experter har sedan lång tid särskilt intresserat sig för hur kontroll av efterlevnaden av ett avtal om fullständigt stopp för kärnvapenprov skulle kunna utformas. År 1976 upprättade CD på svenskt initiativ en seismisk expertgrupp. Gruppen har sedermera utformat förslag till ett kontrollsystem som bl. a. omfattar ett nätverk av seismologiska stationer, utbyte av data mellan dessa stationer och sammanställning av data i internationella datacentraler, varav en i Sverige. Ett omfattande internationellt prov med detta system utfördes år 1984. En vidareutveckling har förberetts av CD:s expertgrupp, innefattande bl. a. ett nät av standardiserade seismologiska mätstationer kopplade till internationella datacentraler med förmåga att hantera stora datamängder. Sverige har ställt i utsikt att driva en sådan datacentral när enighet nåtts om att etablera ett internationellt övervakningssystem inom ramen för ett avtal om förbud mot alla kärnvapensprängningar. Förutsättningarna att få till stånd ett effektivare system för utbyte av seismiska data enligt ovannämnda riktlinjer har avsevärt förbättrats sedan Sovjetunionen nyligen accepterat en övergång från nuvarande mätsystem (Level I) till ett mer sofistikerat system (Level II), som omfattar fullständiga mätningar.

Utöver förhandlingsarbetet i CD sker överläggningar i nedrustningsfrågor i flera andra sammanhang. Störst uppmärksamhet väcker de bilaterala kontakterna mellan supermakterna, bl. a. i centrala kärnvapenfrågor. I början av år 1985 enades USA och Sovjetunionen om att ånyo föra förhandlingar i Genève om strategiska kärnvapenbärare, kärnvapenbärare av medeldistanstyp och rymdvapen. Ett samband etablerades mellan dessa tre sakområden så till vida att de skall övervägas parallellt. Från sovjetisk sida har särskilt betonats att begränsningar av det planerade amerikanska rymdprogrammet (SDI) är en förutsättning för överenskommelser om begränsningar av strategiska kärnvapen och kärnvapen av medeldistanstyp. Oenigheten om SDI synes ha varit en huvudorsak till att mötet i Reykjavik mellan president Reagan och generalsekreterare Gorbatsjov inte ledde till någon konkret överenskommelse trots att parterna vid mötet – enligt tillgängliga uppgifter – skulle ha kommit nära varandra på specifika områden. Sålunda skulle en principiell enighet ha nåtts om att reducera antalet strategiska offensiva kärnvapenbärare och stridspetsar med 50%, dvs. landbaserade ICBM (Intercontinental Ballistic Missiles), ubåtsbaserade SLBM (Sea Launched Ballistic Missiles) och strategiska bombflygplan, inkl. flygburna kryssningsmissiler. På motsvarande sätt skulle parterna i princip ha enats om att eliminera alla medeldistanstvapen i Europa (INF, Intermediate-range Nuclear Forces), inkl. landbaserade kryssningsmissiler (GLCM, Ground Launched Cruise Missiles). Även begränsningsnivåer och framtida reduktioner av medeldistanstyp missiler med kort räckvidd (SRINF, Short Range Intermediate-range Nuclear Forces) diskuterades i Reykjavik. Uppgörelserna i dessa delfrågor var dock villkorade av ett godtagbart totalresultat.

Överläggningarna skulle enligt tillgängliga rapporter inte ha omfattat ubåtsbaserade kryssningsmissiler (SLCM, Sea Launched Cruise Missiles),

en kategori vapenbärare som därmed för närvarande inte är föremål för några direkta förhandlingar.

Det är tills vidare oklart vilka förutsättningar som råder för fortsatta bilaterala kontakter på hög nivå mellan USA och Sovjetunionen i de centrala nedrustningsfrågorna. Förhandlingarna i Genève mellan de båda länderna fortsätter dock.

Överläggningar om konventionella styrkor i Centraleuropa pågår sedan år 1973 i Wien mellan NATO och Warszawa-pakten (MBFR, Mutual Balanced Force Reductions). Inte heller dessa förhandlingar har givit några egentliga resultat.

Även i FN förs överläggningar om nedrustningsfrågor, men FN är inte i första hand ett forum för förhandlingar. I det pågående mötet med FN:s generalförsamling kommer liksom tidigare år ett antal resolutionsförslag att framläggas. Sverige och Mexiko framlade år 1982 gemensamt ett förslag till resolution om *frysning* av befintliga kärnvapenarsenaler. Resolutioner av denna innebörd har sedermera framlagts årligen och vunnit ökande anslutning även bland NATO-länder.

Generalförsamlingen har också givit ett brett stöd åt resolutioner som uppmanar kärnvapenländerna att göra bindande åtaganden om icke-första-användning av kärnvapen i krig. Sovjetunionen och Kina har gjort sådana utfästelser. NATO-länderna (med undantag av Grekland) har röstat mot resolutionsförslag om icke-första-användning med motiveringen att förslaget riktar sig mot den säkerhetspolitiska doktrin som NATO valt för att trygga sin säkerhet. Sverige har stött resolutionerna i denna fråga men samtidigt framhållit att ett allmänt åtagande om icke-första-användning skulle underlättas om en ungefärlig paritet på lägre nivå kunde etableras i vad avser konventionella styrkor. (För en utförligare redogörelse se bl. a. UU 1984/85: 1).

Sverige står också sedan länge bakom resolutionsförslag i generalförsamlingen om *fullständigt provstopp*, om *kapprustningen i rymden* och om *marin kapprustning*.

I generalförsamlingen har regelmässigt förekommit resolutioner om reduktion av *militärbudgetar*, ett ämne som särskilt berörs i motion U405 (fp). En eventuell överenskommelse om en ömsesidig nedskärning av militärutgifter kräver en enig syn på definitioner och redovisningsmetodik liksom kontrollinstrument. Ett visst tekniskt utredningsarbete har bedrivits inom FN, och ett system för frivillig rapportering av militärutgifter har varit i bruk sedan år 1980 men hittills endast vunnit begränsad anslutning.

FN:s nedrustningskommission (UNDC) har återupprättats som ett överläggande organ i vilket samtliga FN:s medlemsstater kan delta. Inte heller i UNDC förs konkreta förhandlingar; det är snarare att betrakta som ett forum för diskussion. Vid dess möte i maj 1986 diskuterades bl. a. de marina rustningarna på grundval av den studie på området som Sverige tog initiativ till vid 1983 års möte med generalförsamlingen.

Vid sidan av regelrätta förhandlingar pågår en betydelsefull opinionsbildning i nedrustningsfrågor i olika fora. Förslag om åtgärder har framlagts, bl. a. av den oberoende kommissionen för nedrustnings- och säkerhetsfrågor (Palme-kommissionen), däribland förslaget att i Centraleuropa

upprätta en 300 km bred korridor fri från kärnvapen med kort räckvidd (slagfältskärnvapen).

UU 1986/87:4

Ett fortlöpande samarbete har också etablerats mellan stats- och regeringscheferna i Argentina, Grekland, Indien, Mexiko, Sverige och Tanzania – den s.k. femkontinentgruppen. Vid det senaste mötet med denna grupp, som ägde rum i Mexiko i augusti 1986, gjordes bl.a. ett uttalande om bistånd från de sex länderna för ett system för kontroll av ett kärnvapenprovstopp. Ett detaljerat verifikationsförslag åtföljde Mexikodeklarationen.

Europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen

Konferensen i Stockholm om förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder och nedrustning avslutade sin första fas i september 1986 efter två och ett halvt års arbete. En överenskommelse, daterad den 19 september 1986, med titeln "Document of the Stockholm Conference" antogs, bestående av ett inledande avsnitt, en deklaration om att icke bruka våld, följt av särskilda avsnitt med bestämmelser bl.a. om förhandsanmälan, om observatörer, om årskalender för militära övningar, om s.k. restriktionsåtgärder och om verifikation.

Mandatet för Stockholmskonferensen gavs av ESK:s uppföljningsmöte i Madrid år 1983. Uppdraget var att söka nå fram till militärt betydelsefulla, verifierbara och politiskt bindande överenskommelser om förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder som skulle täcka hela Europa. Konferensen siktade mot en vidareutveckling och komplettering av de förtroendeskapande åtgärder som antogs av säkerhetskonferensen i Helsingfors år 1975. De beslut som fattades i Stockholm innebär bl.a. att föranmälan av militära manövrar till lands blir obligatorisk om övningen omfattar 13000 man eller mer eller stridsvagnar till ett antal av 300 eller däröver. Även trupp-förflyttningar av motsvarande storlek skall föranmälas. En i förhållande till Helsingfordsdokumentet viktig nyhet är att sjö- och luftlandsättningsövningar skall föranmälas om de omfattar 3000 man eller däröver. Föranmälningstiden är minst 42 dagar. Relativt detaljerade regler uppställs i slutdokumentet för de specifikationer som skall ingå i föranmälan. Vidare åtar sig deltagarländerna att inbjuda observatörer till militära övningar till lands om övningen omfattar 17000 man eller mer (för sjö- eller luftland-satta trupper 5000 man).

Utöver ovan nämnda notifieringsplikt skall deltagarländerna i en årskalender informera varandra om planerade övningar för det kommande året senast den 15 november. Övningar med större deltagande än 40000 man får endast genomföras om de anmäls i årskalendern. Övningar omfattande mer än 75000 man får endast äga rum om de anmäls samtidigt som årskalendern avseende det närmast föregående året överlämnades. På verifikationsområdet enades konferensländerna om att underkasta sig inspektion på platsen på begäran av annan deltagarstat i fall då efterlevnaden av Stockholmsdokumentet ställs i tvivelsmål. Deltagarländerna måste tillmötesgå sådan begäran, men de har inte skyldighet att motta mer än tre

inspektioner per år och inte mer än en gång per år från ett och samma deltagarland.

De åtgärder man enats om i Stockholm avser främst landtrupper. Huvuddelen av luftverksamheten och de marina frågorna har skjutits på framtiden.

Stockholmskonferensens resultat kommer nu att diskuteras av det tredje uppföljningsmötet inom ramen för ESK-processen som inleddes i Wien den 4 november. I Wien skall också de expertmöten varom beslut fattades i Madrid, bl.a. mötet i Ottawa i maj 1985 om mänskliga rättigheter och mötet i Bern i april 1986 om mänskliga kontakter utvärderas. Inget av dessa båda möten avsatte något slutdokument. Avsikten är att ESK-staterna därefter skall fatta beslut om en eventuell andra fas av Stockholmskonferensen. Denna fas skulle även komma att handla om frågor som mer direkt tar sikte på nedrustning.

Inför mötet i Wien har fastställts allmänna riktlinjer för den svenska förhandlingsuppläggningsen inom de tre sakområdena eller korgarna, dvs. de grundläggande principerna för ESK-samarbetet och de säkerhetspolitiska frågorna (korg I), ekonomiskt, tekniskt och vetenskapligt samarbete samt miljöfrågor (korg II) och informationsutbyte, mänskliga rättigheter och mänskliga kontakter över gränserna (korg III). De svenska strävandena kommer att inriktas på att uppnå väl avvägda framsteg inom alla berörda sakområden. Den svenska delegationen kommer bl.a. att verka för att uppföljningsmötet i Wien fattar beslut om en fortsättning av Stockholmskonferensens arbete i syfte att inom ESK:s ram få till stånd förhandlingar om nedrustning i Europa.

Säkerhetspolitiken i Norden och svensk nedrustningspolitik

Sveriges deltagande i det internationella nedrustningsarbetet och de många förslag till konkreta nedrustningsåtgärder vi stött eller själva framlagt syftar ytterst till att öka Sveriges egen säkerhet genom att minska spänningen i världen. Försvarskommittén fastslår i sitt betänkande (SOU 1985:23) att "Målet för de svenska nedrustningssträvandena är att få till stånd internationell nedrustning i former som inte ger någon part ett övertag, men väl ökad säkerhet åt det internationella samfundet som helhet". Det är mot denna bakgrund Sveriges långvariga arbete i nedrustningskonferensen i Genève skall ses. Det svenska stödet för tanken på en kärnvapenfri zon i Norden är ett led i samma strävan. Syftet med en sådan zon är att öka de nordiska staternas säkerhet genom att minska kärnvapenhotet mot dem.

En kärnvapenfri zon förutsätter att de stater som ingår i zonen utfäster sig att inte hysa och godta förekomsten av kärnvapen på sina territorier i freds- eller krigstid. Kärnvapenmakterna måste bl.a. förbinda sig att inte använda eller hota att använda kärnvapen mot zonen. Utformningen av sådana åtaganden, s.k. negativa säkerhetsgarantier, är en fråga av stor betydelse som bl.a. diskuteras inom nedrustningskonferensen i Genève och också finns med på dagordningen för FN:s generalförsamling.

För Sveriges vidkommande är det av avgörande betydelse att en negativ

säkerhetsgaranti inte utformas så att vi hamnar i ett avtalsförhållande till den garantigivande kärnvapenmakten. Ett sådant avtalsförhållande skulle kunna leda till krav från stormakterna på att få granska och lämna synpunkter på vår säkerhetspolitik. Av detta skäl har Sverige hittills avstått vid omröstningen om det resolutionsförslag i FN som siktar till en internationell konvention om negativa säkerhetsgarantier.

Enligt svensk uppfattning är det till fyllest om kärnvapenmakterna gör legalt bindande och generellt verkande åtaganden att avstå från bruk av kärnvapen mot kärnvapenfri stat eller kärnvapenfri zon. Av den kärnvapenfria staten eller zonen bör i gengäld inget annat krävas än att den avstår från kärnvapen genom att ansluta sig till icke-spridningsfördraget (NPT), genom att ingå i en kärnvapenfri zon eller på annat legalt bindande sätt.

Hittills har kärnvapenmakterna Sovjetunionen, Kina, USA, Storbritannien och Frankrike genom generella uttalanden vid FN:s extra generalförsamling om nedrustning år 1978 gjort åtaganden om att avstå från att bruka kärnvapen mot kärnvapenfri stat. (Frankrikes åtagande utvidgades under den extra generalförsamlingen år 1982).

Dessa åtaganden är av varierande innehåll och räckvidd, och det har framförts önskemål om att de skulle göras likformiga. Försök har gjorts inom CD att nå fram till mer samstämmiga och villkorslösa garantier från kärnvapenmakterna, dock utan resultat. Sverige har för sin del genom ett uttalande i CD år 1981 uttalat som sin mening att de givna garantierna fullt ut är tillämpliga på Sverige. Ingen avvikande åsikt har framförts av kärnvapenmakterna i frågan, men de har inte heller bekräftat den svenska tolkningen.

Utskottet

Inledningsvis vill utskottet framhålla att såväl den svenska nedrustningspolitiken som de många motionsyrkanden om nedrustnings- och säkerhetsfrämjande åtgärder som utskottet haft att ta ställning till på olika sätt återspeglar det starka engagemang för fred och nedrustning som miljontals människor på skilda sätt manifesterar i Sverige och i vår omvärld.

De internationella nedrustningsförhandlingarna

Det är av största betydelse att Sverige använder sin ställning som alliansfritt land till att påverka nedrustningsförhandlingarna i positiv riktning.

Nedrustningskonferensen i Genève (CD) är det viktigaste forumet för multilaterala nedrustningsförhandlingar. I detta deltar även de små staterna som jämbördiga parter. Sverige och andra av CD:s mindre deltagarländer skulle helst se att CD:s betydelse ökade och att de centrala nedrustningsfrågorna i största utsträckning behandlades och beslutades där. I realiteten bestäms emellertid villkoren för nedrustningsförhandlingarna i och utanför CD i hög grad av supermakterna och av de relationer som råder mellan dem. Under en lång följd av år har utskottet nödgats konstatera att inget verkligt genombrott skett i nedrustningssträvandena

inom CD och att betydelsefulla framsteg i stort sett uteblivit, huvudsakligen på grund av oenighet mellan Sovjetunionen och USA.

De olika förväntningar som hade knutits till sammanträffandet i Reykjavik mellan president Reagan och generalsekreterare Gorbatsjov i oktober 1986 infriades inte. Inte heller mötet mellan ländernas båda utrikesministrar vid inledningen av ESK-mötet i Wien i november ledde till något resultat. För närvarande tycks USA:s vägran att begränsa sitt rymdförsvarsprogram (SDI, Strategic Defence Initiative) och de farhågor inför framtiden detta inger Sovjetunionen vara ett avgörande hinder för en mera omfattande överenskommelse.

Trots avsaknaden av överenskommelser i de direkta förhandlingarna mellan USA och Sovjetunionen finns det anledning att ta fasta på de positiva inslag som kan skönjas. Redan det förhållandet att de båda ländernas ledare mötts två gånger under det senaste året är tecken på att supermakterna har behov av att bryta dödläget. Som framgår av bakgrundsavsnittet torde det i Reykjavik ha nåtts en principiell enighet om behovet av nedskärningar av kärnvapenarsenalerna på viktiga områden. Det är enligt utskottets mening tillfredsställande att båda parter uttalat att förslagen från Reykjavik fortfarande "ligger på förhandlingsbordet".

Vad som blivit känt från överläggningarna kan komma att få en inverkan på opinionerna i väst och i öst; de uttalanden som under senare tid gjorts av företrädare för USA och Sovjetunionen tyder på att det nu finns en vilja till fortsatta kontakter med utgångspunkt i de förslag de båda parterna framlade i den isländska huvudstaden. Dessa förslag ligger också i linje med vad som tidigare föreslagits i fråga om kärnvapenedrustning i Europa. Mot denna bakgrund anser utskottet att det finns visst fog för förhoppningen att vad som uppnåtts i Reykjavik på längre sikt skall ge resultat. Det är angeläget att Sverige och andra länder utnyttjar sina möjligheter att förmå de två supermakterna att fortsätta sina förhandlingar med utgångspunkt i den enighet i vissa delfrågor som kom fram i Reykjavik.

I det föregående har lämnats en redovisning för de förhandlingar som pågår i nedrustningskonferensen i Genève och för det arbete som bedrivs i andra fora. Avgörande framsteg på de olika delområdena förhindras genom att USA och Sovjetunionen inte kommit överens i de centrala kärnvapen- och rymdrustningsfrågorna. Förhandlingarna om ett fullständigt provstopp har emellertid förts framåt genom att också Sovjetunionen förklarat sig villigt att acceptera inspektion på platsen. Ett mer omfattande system för seismisk övervakning av kärnvapenprov förbereds av CD:s seismiska expertgrupp i vilken svensk expertis spelar en aktiv roll och Sverige innehar ordförandeposten. I likhet med vad som framförs i motion U404 (m) och motion U405 (fp) är det utskottets förhoppning att gruppens arbete skall leda till att enighet nås om förbättrade metoder för övervakning av ett provstopp. Förutsättningarna härför tycks ha förbättrats. Sverige bör även fortsättningsvis aktivt delta med den sakkunskap vi förfogar över på detta område. Yrkande 1 i motion U404 (m) samt yrkandena 8 i motion U402 (c) och motion U405 (fp) i ifrågavarande delar får därmed anses besvarade.

Enligt den amerikanska uppfattningen bör ett avtal om provstopp betraktas som ett långsiktigt mål som bör föregås av nedskärningar av de

befintliga kärnvapenarsenalerna. Sovjetunionen har å sin sida sedan den 6 augusti 1985 i flera omgångar proklamerat ett ensidigt moratorium för sina provsprängningar. Nu gällande moratorielöfte sträcker sig till den 1 januari 1987.

Enligt utskottets uppfattning finns det anledning för Sverige att trots bristen på framgång i CD fortsatt arbeta för att ett provstoppsavtal kommer till stånd. Därmed får yrkande 4 i motion U402 (c) och ifrågavarande del av yrkande 3 i motion U405 (fp) anses besvarade.

Ett fullständigt provstopp skulle också innebära att de franska kärnvapenproven i Stilla Havets övärld upphörde. Denna fråga aktualiseras i motion U402 (c) som också påtalar behovet av grundliga hälsundersökningar av de av kärnvapenproven drabbade befolkningsgrupperna. När utskottet tidigare behandlat dessa prov anförde utskottet bl.a. att det var väsentligt att även andra länder än de i regionen belägna begagnade sig av sina förbindelser med Frankrike för att påverka den franska inställningen i denna allvarliga fråga (UU 1984/85:16). I ett frågesvar i riksdagen den 7 november 1985 kort tid efter en fransk provsprängning vid Mururoa-atollen framhöll utrikesministern bl.a. att regeringen tar avstånd från denna kärnvapensprängning, liksom från varje annat kärnvapenprov. Utrikesministern anförde vidare att regeringen hade förståelse för meningsyttringarna mot de franska kärnvapenproven i Stilla Havet och att den noggrant följde utvecklingen i området.

Utskottet delar uppfattningen att Frankrikes kärnvapenprov bör upphöra och utgår från att regeringen handlar i enlighet med sina tidigare uttalanden och i enlighet med utskottets nu framförda åsikt. Därmed får ifrågavarande del av yrkande 12 i motion U402 (c) anses besvarad.

Den öppnare inställningen i Sovjetunionen till kontrollåtgärder har även påverkat andra förhandlingsområden. Möjligheten till kontroll av efterlevnaden av konventionen mot användning av biologiska stridsmedel har förbättrats genom tolkningsuttalanden som gjordes vid den nyligen avslutade granskningskonferensen. Förhandlingarna om en konvention om förbud mot kemiska vapen, som bl.a. under svenskt ordförandeskap framskridit långt, har under senare tid framför allt gällt verifikationsinstrumenten.

Utskottet uttrycker tillfredsställelse med de framsteg som skett både i förhandlingarna om en konvention mot kemiska vapen och i vad gäller övervakningen av efterlevnaden av konventionen mot biologiska vapen. Det är enligt utskottets mening angeläget att varje konvention som ingås på nedrustningsområdet förses med effektiva kontrollinstrument. Förutsättningarna för att så skall kunna bli fallet tycks för närvarande något bättre än tidigare. Det är också viktigt att påstådda brott mot konventionerna utreds på sådant sätt, bl.a. genom internationell inspektion på platsen, att tvivel och farhågor om motpartens handlande så långt det är möjligt undanröjs.

I den internationella debatten har förslag väckts om att inrätta en zon i Europa fri från kemiska vapen (av Palme-kommissionen och senast gemensamt av det socialistiska enhetspartiet i Tyska Demokratiska Republiken och socialdemokratiska partiet i Förbundsrepubliken Tyskland). I

motion U404 (m) föreslås att Sverige verkar för att frågan om förbud mot kemiska vapen kvarhålls inom CD med sikte på en allmän konvention. Motion U403 (vpk) stöder däremot zonförslaget och föreslår att riksdagen uttalar sitt stöd för en zon fri från kemiska vapen.

Utskottets inställning är nu liksom tidigare att arbetet i första hand bör inriktas på att åstadkomma en global konvention och att förhandlingarna i detta syfte hålls kvar inom nedrustningskonferensen i Genève. Med det anförda får yrkande 6 i motion U402 (c) och yrkandena 4 och 5 i motion U404 (m) anses besvarade. Yrkande 6 i motion U403 (vpk) avstyrks.

Frågan om radiologiska vapen behandlas i motion U404 (m). Det anføres däri bl. a. att Sverige bör hålla fast vid det svenska förslaget att en konvention mot radiologiska vapen också bör omfatta förbud mot anfall mot kärnkraftsanläggningar. Som framgår av det föregående har Sverige i CD:s kommitté för radiologisk krigföring lagt fram ett konventionsförslag av denna innebörd.

Enligt vad utskottet inhämtat finns det betydande stöd för tanken på ett förbud mot attacker mot kärnkraftsanläggningar – bl. a. uttalat av NPT-konferensen i augusti–september 1985 – medan det fortfarande är ovisst om det kommer att bli möjligt att behandla denna fråga och radiologiska vapen i en och samma konvention. Enligt utskottets mening bör regeringens inriktning dock fortfarande vara att åstadkomma en heltäckande konvention. Med det anförda får yrkande 2 i motion U404 (m) och ifrågavarande del av yrkande 12 i motion U402 (c) anses besvarade.

I yrkande 3 i motion U402 (c) begärs initiativ för att förhindra militarisering av nya områden såsom rymden och havsbotten, och i motion U403 (vpk) föreslås förbud mot militarisering av rymden.

Havsbottenfördraget av år 1971, som hittills omkring 70 stater ratificerat, förbjuder utplacering av kärnvapen och andra massförstörelsevapen på havsbotten. Vid den andra granskningskonferensen år 1983 rapporterade de tre depositariestaterna Sovjetunionen, Storbritannien och USA att inget brott mot konventionen kunnat konstateras. Enligt svensk bedömning kan det dock inte uteslutas att ny teknik kan komma att utnyttjas för militarisering av havsbotten, vilket gör det angeläget att i framtiden noga följa utvecklingen på detta område och havsbottenkonventionens tillämpning och efterlevnad.

Större farhågor inger självfallet den redan pågående militariseringen av rymden. Utskottet uppehöll sig ingående vid detta ämne i föregående nedrustningsbetänkande UU 1984/85:16 och konstaterade bl. a. att det amerikanska rymdprogrammet (SDI) kan komma att leda till en kapprustning i rymden och en destabilisering av det rådande säkerhetspolitiska mönstret. Under den utveckling som ägt rum sedan dess har SDI av Sovjetunionen framställts som det främsta hindret mot kärnvapennedrustning.

Utskottet betraktar den blockering som sålunda uppkommit med stor oro. Den påverkar självfallet också arbetet i CD:s rymdkommitté som inte kan förväntas nå några resultat i denna fråga så länge USA och Sovjetunionen intar oförenliga ståndpunkter. Det är utskottets förhoppning att de bilaterala samtalen mellan de båda supermakterna i Genève som omfattar

rymdvapen, strategiska kärnvapen och medeldistanskärnvapen, efter hand skall leda till en överenskommelse. Ett krav i sammanhanget måste vara att 1972 års ABM-avtal (ABM = Anti Ballistic Missile) med dess tilläggsprotokoll av år 1974 (se UU 1984/85:16) respekteras.

Med det anförda får yrkande 3 i motion U402 (c) och yrkande 1 i motion U403 (vpk) anses besvarade.

I motion U405 (fp), yrkande 4, föreslås att utrikesdepartementets nedrustningsdelegation i Genève förses med expertis på rymdområdet så att de svenska förhandlingarna inte riskerar att hamna i underläge i förhållande till de båda supermakterna på detta förhandlingsområde.

Utskottet anser det, i likhet med motionärerna, rimligt att delegationen vid behov får tillgång till experter på rymdområdet. Hur detta lämpligen bör ske överlåter utskottet dock till regeringen att avgöra. Motionsyrkandet får därmed anses besvarat.

Bland enskilda vapentyper har kryssningsmissilerna under senare år tilldragit sig särskilt intresse. I motion U402 (c) föreslås att regeringen tar initiativ syftande till ett förbud mot kryssningsmissiler. Det rör sig om vapenbärare som till skillnad från ballistiska missiler inte går i en kastbana. De flyger lågt och är därför svåra att upptäcka med radar. De kan, som tidigare beskrivits, vara landbaserade eller avskjutas från flygplan, ytfartyg eller u-båtar, även i undervattensläge. De kan vara laddade med kärnvapen men också med konventionella laddningar för angrepp på begränsade mål. De har hög träffsäkerhet. Räckvidden varierar från korta distanser på några tiotal mil till 300 mil eller mer.

I ett protokoll till det icke ratificerade SALT II-avtalet, undertecknat år 1979, åtog sig parterna att inte utplacera kryssningsmissiler med räckvidd över 60 mil till lands eller till sjöss. Protokollet upphörde att gälla med utgången av år 1981. Under INF-förhandlingarna i Genève – som kom till stånd efter NATO:s dubbelbeslut år 1979 – fördes förhandlingar om de sovjetiska landbaserade kärnvapenbestyckade medeldistansmissilerna med räckvidd över Europa (huvudsakligen SS 20) och om motsvarande planerade utplacering i Västeuropa av amerikanska landbaserade medeldistansvapen (kryssningsmissiler och Pershing 2). Dessa förhandlingar har hittills inte lett till resultat.

Kryssningsmissilerna ställer därtill Sverige inför ett problem av särskild art eftersom vi som neutralt land har skyldighet att söka avvisa alla kränkningar av vårt luftrum. Förvarsledningen planerar för bekämpning av kryssningsmissiler.

Även om frågan om ett formligt förbud mot kryssningsmissiler inte för närvarande torde kunna drivas med framgång vill utskottet framhålla att inriktningen på motionärernas förslag ligger i linje med den svenska inställningen i dessa frågor. Redan en begränsning av kryssningsmissiler med lång räckvidd i båda militärblocken skulle bidra till ökad säkerhet inte minst i det nordiska området. Sverige har bl. a. i CD krävt ett förbud mot sådana kryssningsmissiler. Utskottet förutsätter att regeringen vidtar de åtgärder som kan vara ändamålsenliga för att rikta uppmärksamheten på denna fråga.

Med det ovan anförda får yrkande 1 i motion U405 (fp) och yrkande 11 i motion U402 (c) anses besvarade.

I det pågående mötet med FN:s generalförsamling behandlas liksom tidigare år ett antal resolutioner på nedrustningsområdet. Det gäller provstoppsavtal, rymdkaprustningen, marin kaprustning, radiologiska vapen, begränsning av militära budgetar, icke-första användning av kärnvapen m.fl. ämnen.

Under senare år har särskilt uppmärksamats möjligheten att åstadkomma en frysning av kärnvapenarsenalerna. I denna senare fråga har Sverige tillsammans med Mexiko även i år framlagt ett resolutionsförslag som antagits av generalförsamlingens första utskott med ökad majoritet. Frysningförslaget omfattar förbud mot kärnvapenprov, förbud mot tillverkning och utplacering av kärnvapen och kärnvapenbärare samt förbud mot tillverkning av klyvbart material för vapenändamål. NATO-länderna har traditionellt röstat mot detta förslag, eftersom det av dem anses befästa en obalans mellan pakterna på kärnvapenområdet. Opinionsen för förslaget har dock vuxit i NATO-länderna och vid de två senaste årens möten med generalförsamlingen röstade Norge för resolutionen. Danmark har sedan år 1983 röstat för den.

Ifrågarörande del av yrkande 2 i motion U402 (c) och del av yrkande 3 i motion U405 (fp) får med det anförda anses besvarade.

En motion, U406 (s), aktualiserar åtagande om icke-första användning av kärnvapen. Detta ämne behandlades av utskottet för två år sedan i UU 1984/85:1. Det anfördes då bl.a. att den gällande NATO-strategin innefattar möjligheten till en första användning av kärnvapen i ett läge där NATO:s politiska ledning skulle bedöma det konventionella försvarets förmåga som otillräcklig. NATO-länder röstas därför regelmässigt mot det resolutionsförslag om icke-första användning som brukar framläggas i FN:s generalförsamling med motiveringen att förslaget riktar sig mot NATO-ländernas säkerhet.

Utskottet anser att regeringen även fortsättningsvis bör verka för en utveckling som på olika sätt höjer kärnvapentröskeln. Ett åtagande om icke-första användning från alla kärnvapenmakter skulle vara ett viktigt steg på denna väg. Trovärdigheten i ett sådant åtagande ökar om kärnvapenmakterna låter det åtföljas av konkreta åtgärder, t.ex. minskning av olika viktiga kärnvapensystem i Europa. Det är också angeläget att bygga vidare på överenskommelser om förtroendeskapande åtgärder, bl. a. av det slag som överenskommit i Stockholmskonferensen. Utskottet är emellertid inte berett att nu ta ställning till om åtaganden om icke-första användning bör göras inom ramen för en internationell konvention, såsom föreslås i motionen. Med det anförda får ifrågarörande del av yrkande 2 i motion U402 (c) och motion U406 (s) anses besvarade.

De hittills i betänkandet berörda nedrustningsförslagen har avsett särskilda vapentyper eller strategier. Ett omvänt sätt att åstadkomma en nedskärning av vapenarsenalerna är att försöka begränsa de militära utgifterna. Motion U405 (fp) tar särskilt upp denna fråga och föreslår att Sverige inom FN verkar för fördjupade diskussioner om möjligheten till internationella överenskommelser om militära utgiftsbegränsningar. FN-konferensen om sambandet mellan nedrustning och utveckling – som skulle ha hållits i somras men som uppskjutits till nästa sommar – anges i motionen som ett tänkbart forum för sådana diskussioner.

I FN:s generalförsamling behandlas sedan ett antal år detta ämne. Förra året framlades en mer allmänt hållen resolution av Rumänien – med Sverige som medförslagsställare – och en, mer tekniskt inriktad, av Sverige. Den senare uppmanade bl.a. till ökad anslutning till det rapporteringssystem för militärutgifter som FN upprättat. Båda resolutionerna fick brett stöd även från paktanslutna stater.

Expertgrupper i FN har bl.a. under svensk ledning kartlagt militärbudgetärendet och kommit till slutsatsen att det med de metoder som utarbetats är fullt möjligt att göra rättvisande jämförelser mellan militärutgifter i olika länder, vilket är en förutsättning för att i ett senare skede eventuellt nå fram till överenskommelser om en reduktion av militära budgetar.

Utskottet utgår från att regeringen även fortsättningsvis ägnar uppmärksamhet åt denna fråga. En förutsättning för framsteg torde vara att anslutningen till det befintliga rapporteringssystemet blir betydligt bättre än vad som nu är fallet. Regeringen bör även i fortsättningen verka här för. Därmed får yrkande 5 i motion U405 (fp) anses besvarat.

Frågan om bortskaffandet av kvarlämnad krigsmateriel från krigsskådeplatser aktualiseras i motion U402 (c), yrkande 9. Ärendet förekommer på generalförsamlingens dagordning. I de resolutioner som antagits uppmanas generalsekreteraren att i samarbete med FN:s miljöorgan UNEP söka förmå ansvariga och drabbade länder att vidta lämpliga åtgärder. Genomförandet har emellertid komplicerats av att vissa länder fört in frågan om ekonomisk ersättning för mineringar som gjordes under andra världskriget, vilket föranlett bl.a. Sverige och Norge att avstå från att rösta för resolutionen. Det föreligger således svårigheter att just nu driva frågan i FN på det sätt som enligt svensk mening vore önskvärt. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet förslaget om ett särskilt svenskt initiativ i FN.

Under denna rubrik behandlar utskottet också de motioner som vill stärka FN:s roll i freds- och nedrustningsarbetet. I motion U402 (vpk) föreslås bl.a. att riksdagen skall uttala sig för en mer demokratisk förhandlingsordning i FN så att fler stater får möjlighet att påverka nedrustningsprocessen. Liknande synpunkter framförs i motion U402 (c) som även nämner att säkerhetsrådets roll bör stärkas.

Utskottet delar på det hela taget de synpunkter som i denna fråga framförs i de båda motionerna. Det har länge varit en svensk ståndpunkt att nedrustningsförhandlingar bör föras i ett multilateralt sammanhang som CD och inte förbehållas bilaterala uppgörelser mellan de båda supermakterna eller de två blocken. Det är ett önskemål att nedrustningsprocessen blir global så att även tredje världen engageras mer i den. Sverige delar också åsikten att FN:s och i synnerhet säkerhetsrådets fredsbevarande uppgifter bör stärkas. Säkerhetsrådet bör få möjlighet att ingripa tidigt i konflikter, och det bör självt ta ansvar för att dess beslut efterlevs. Ett nordiskt förslag med detta syfte har framlagts i FN (jfr UU 1984/85:1).

De tankegångar som förestavat det nordiska förslaget och som återfinns i de båda motionerna ligger väl i linje med önskemålet att nå fram till ett säkerhetspolitiskt system i vilket rustningar och kärnvapenavskräckning gradvis ersätts av gemensam säkerhet. I ett sådant system måste världsorganisationen få en betydelsefull roll som garant för freden. En FN-studie

om säkerhetsbegrepp har utarbetats av en grupp under svenskt ordförandeskap. Den förelades förra årets generalförsamling, som antog den utan omröstning. Genom denna studie har begreppet gemensam säkerhet fått ett ytterligare internationellt erkännande.

I motion U403 (vpk) föreslås att en svensk studie om gemensam säkerhet genomförs. Enligt utskottets mening är syftet med motionsförslaget till en del uppfyllt genom den studie FN redan utarbetat och antagit. Med hänvisning till vad utskottet ovan anfört får yrkande 1 i motion U402 (c), yrkande 2 i motion U403 (vpk) och yrkande 14 i motion U403 (vpk) anses besvarade.

FN är i en akut finansiell kris men också i en strukturell och administrativ kris. Under det gångna året har en arbetsgrupp (s.k. högnivågrupp) utarbetat en rapport med rekommendationer, som behandlats av innevarande års generalförsamling. Det är ännu inte klart vilka administrativa och andra åtgärder rapporten kommer att leda till. Någon mer grundläggande förändring av generalförsamlingens, säkerhetsrådets eller generalsekretärens befogenheter övervägs emellertid inte i det sammanhanget.

Europeiska säkerhetskonferensen

De säkerhetspolitiska förhållanden och förhandlingar om nedrustning som behandlats i det föregående avser i stor utsträckning Europas säkerhet. Över huvud taget är stormakternas rustningar i hög grad koncentrerade till Europa. Samtidigt kan det konstateras att länderna i Väst- och Östeuropa har ökat sina förbindelser på det ekonomiska och kulturella området.

ESK-processen, som inleddes med Helsingforskonferensen om säkerhet och samarbete i Europa, har till syfte att tillvarata de stora förutsättningar som finns för samarbete mellan de europeiska staterna och att därmed förbättra alla europeiska länders säkerhet. Den nyligen ajournerade Stockholmskonferensen var ett led i denna process. Beslut fattades där om en rad förtroendeskapande åtgärder på det militära området. En redogörelse för dessa finns tidigare i betänkandet. Resultatet av Stockholmskonferensen skall nu diskuteras av de 35 deltagarstaterna inom ramen för det tredje uppföljningsmötet i ESK-processen som inleddes i Wien den 4 november 1986. Avsikten är att deltagarländerna i Wien skall överväga huruvida en andra fas av Stockholmskonferensen skall sammankallas för diskussion av fördjupade förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder och även av nedrustningsfrågor.

Den allmänna bedömningen av Stockholmskonferensens resultat är positiv. Inom ramen för det relativt begränsade mandat som gavs av det tidigare uppföljningsmötet i Madrid kunde Stockholmskonferensen enas om en vidareutveckling av de förtroendeskapande åtgärder som beslutades redan av Helsingforsmötet.

I motion U404 (m), yrkande 6, framhålls vikten av att balansen mellan de tre sakområdena i ESK-processen upprätthålls. Motionärerna påpekar bl.a. att konferenserna i Ottawa om mänskliga rättigheter och i Budapest om kulturella kontakter inte avsatte något slutdokument vilket, mot bak-

grund av den framgångsrika Stockholmskonferensen, ställer Wienmötet inför svårigheter.

UU 1986/87:4

Utskottet delar motionärernas åsikt att en balans måste upprätthållas mellan de tre korgarna i ESK, en uppfattning som utskottet understrukt i tidigare betänkanden (UU 1984/85:1). Kravet på balans mellan sakområdena kommer ävenledes till uttryck i utrikesministerns tal vid öppnandet av Wienmötet.

Balanskravet får enligt utskottets mening dock inte tolkas så att parterna bör avstå från att uppnå vad som synes möjligt inom ett sakområde med hänvisning till att framgångarna varit begränsade på andra områden. Om Wienmötets beslut blir att en konferens om europeiska nedrustningsfrågor skall sammankallas, bör det självfallet också vara en svensk strävan att den blir framgångsrik. För att en sådan konferens skall få en god start bör verkliga framsteg under Wienmötets gång ha nåtts även på andra sakområden.

Utskottet anser yrkande 6 i motion U404 (m) besvarat med det anförda.

I motion U402 (c) föreslås åtgärder för att öka avspänningen i Europa. Förslaget om en korridor fri från slagfältskärnvapen måste kombineras med reduktion av konventionella styrkor. Sverige bör ta initiativ till studier på detta område. Motion U404 (m) pekar på möjligheten av samarbete av något slag mellan MBFR i Wien och ESK:s Wienmöte.

Det är ännu för tidigt att göra någon bedömning av vad som kommer att ske under Wienmötet och – i ännu högre grad – vad en eventuell europeisk nedrustningskonferens kan komma att leda till. Utskottet är därför inte berett att nu ta närmare ställning till de synpunkter som framförs i motionerna angående säkerhetspolitiken i Europa. Det är emellertid uppenbart att det råder ett samband mellan kärnvapensituationen i Europa och de konventionella rustningarna. Det förefaller ofrånkomligt att en europeisk nedrustningskonferens inom ESK:s ram måste göra en bedömning av hela den europeiska säkerhetspolitiska situationen och att ett nära samarbete måste etableras mellan olika förhandlingsområden.

Med det anförda får yrkande 7 i motion U402 (c) och ifrågavarande del av yrkande 7 i motion U404 (m) anses besvarade. Syftet med återstående del av yrkande 7 i motion U404 (m) och ifrågavarande del av yrkande 4 i motion U403 (vpk) får anses tillgodosett med det resultat som uppnåddes av Stockholmskonferensen.

I detta sammanhang behandlas också yrkandet i motion U404 (m) om att den sakkunskap Sverige utvecklat under Stockholmskonferensen skall tas till vara för fortsatt arbete på området.

Utskottet anser det självfallet önskvärt att den kompetens Sverige förvärvat under förhandlingsarbetet i Stockholm bevaras. Liknande önskemål gör sig gällande på andra förhandlingsområden i den svenska nedrustningspolitiken. Ämnet belyses bl.a. av den sittande försvarskommittén. Liksom i fråga om det tidigare behandlade yrkandet om rymdexpertis överlämnar utskottet emellertid till regeringen att avgöra hur den vill utnyttja sina utredningsresurser. Yrkande 8 i motion U404 (m) får därmed anses besvarat.

Strävan att minska kärnvapenhotet i Sveriges närområde är ett viktigt led i Sveriges säkerhetspolitik. Det är mot denna bakgrund vår inställning till förslaget om en kärnvapenfri zon i Norden skall ses. Syftet med en sådan zon är att stärka Sveriges och de övriga nordiska ländernas säkerhet.

Som utskottet tidigare framhållit är en nordisk zon ett regionalt arrangemang som berör flera skilda stater, däribland supermakternas, förhållanden. Den kan inte genomföras utan medverkan från berörda parter.

Under en följd av år har utskottet, med bifall från riksdagen, i fråga om en kärnvapenfri zon i Norden uttalat följande:

Utskottet finner det tillfredsställande att de nordiska regeringarna, utifrån sina olika säkerhetspolitiska utgångspunkter, igångsatt egna utredningsarbeten och gemensamt åsiktsutbyte kring frågan om en kärnvapenfri zon i Norden. Utskottet utgår ifrån att regeringen fortsätter sitt arbete i fråga om utredningar och analyser samt håller fortsatt nära kontakt med övriga nordiska regeringar i frågan, för att undersöka om en gemensam grund finns mellan de nordiska länderna i syfte att skapa en kärnvapenfri zon i Norden som ett led i arbetet för ett kärnvapenfritt Europa (UU 1984/85: 1, UU 1984/85:16).

Detta uttalande bör enligt utskottets mening ha fortsatt full giltighet. Kontakter mellan de nordiska regeringarna pågår. Frågan om att bilda en gemensam nordisk ämbetsmannagrupp för fortsatt studium av förslaget övervägs aktivt mellan de nordiska regeringarna.

Utskottet finner med vad som ovan anförts syftet med yrkande 2 i motion U405 (fp) och med motion U408 (c) tillgodosett. Yrkandena får därmed anses besvarade.

I vad gäller den i motion U402 (c) väckta frågan om en parlamentariskt sammansatt nordisk arbetsgrupp vill utskottet anföra följande.

Utskottet anser inte att det nu är påkallat att upprätta en nordisk arbetsgrupp med parlamentarisk sammansättning. En informell nordisk parlamentarikergrupp, i vilken representanter för ett tjugotal partier i de fem nordiska länderna ingår, har under året bildats i syfte att koordinera arbetet på en nordisk zon. Yrkande 10 i motion U402 (c) avstyrks därför.

Av det sagda framgår också att separata diskussioner med Finland om en kärnvapenfri zon i Norden, såsom föreslås i motion U403 (vpk), för närvarande inte är aktuella. Yrkande 5 i motion U403 (vpk) avstyrks därför.

I motion U404 (m), yrkande 3, föreslås att regeringen skall verka för att kärnvapenmakterna gör generella utfästelser om negativa säkerhetsgarantier inom FN:s ram. Motionärerna anser att de uttalanden om garantier som kärnvapenmakterna gjort inte är tillfredsställande och att deras giltighet i krigsfall är oklar.

Som framgår av bakgrundsbeskrivningen tidigare i betänkandet behandlas frågan om negativa säkerhetsgarantier i FN och CD.

Enligt svensk uppfattning är de deklarationer som Sovjetunionen, USA, Kina, Storbritannien och Frankrike gjort tillämpliga på Sverige i den utformning de nu har. Det hindrar inte att vi anser att dessa garantier bör

kunna förbättras så att någon tveksamhet om deras tolkning inte behöver uppstå. Det skulle kunna vara en fördel om de blev likformiga, heltäckande och villkorslösa. Sverige har ett intresse av att överläggningarna i denna fråga fortsätter och har därför verkat för att CD:s kommitté för negativa säkerhetsgarantier skulle återuppta sitt arbete, vilket kommer att ske.

Yrkande 3 i motion U404 (m) får anses besvarat med det anförda.

I detta avsnitt behandlar utskottet motion U401 (fp) och den del av yrkande 4 i motion U403 (vpk) vari föreslås att Sverige vid utländska flottbesök i svenska hamnar skall kräva garantier för att kärnvapen inte medförs.

Frågan har vid flera tillfällen förorsakat en intensiv debatt. Kärnvapenmakterna har som princip att när fråga därom ställs varken förneka eller bekräfta förekomst av kärnvapen ombord på örlogsfartyg. Detta gäller även vid flottbesök. Sverige har i FN:s nedrustningskommission (UNDC) bl. a. framfört åsikten att denna inställning inte kan anses vara förtroendeskapande. Vi har också uttalat att kärnvapen inte bör finnas ombord under rutinuppdrag.

Nya Zeeland kräver för sin del numera garantier för att kärnvapen inte medförs vid flottbesök, vilket lett till att besök inte längre avläggs av berörda kärnvapenstater.

Utskottet får med anledning av motionsyrkandena anföra följande. När regeringen meddelar tillstånd för örlogsbesök i Sverige erinras besökande nation om att kärnvapen inte får medföras vid besök i svenska hamnar. Detta sker med följande formulering: "Det råder generellt förbud att medföra kärnvapen vid besök i Sverige. Sveriges regering utgår från att detta förbud strikt iakttagas."

En följd av kärnvapenmakternas hållning i denna fråga är att de sannolikt inte skulle lämna några garantier om sådana avkrävdes dem. Någon rätt att inspektera örlogsfartyg för att på detta sätt skapa klarhet i det verkliga förhållandet föreligger inte. Utskottet utgår liksom regeringen från att det svenska förbudet respekteras av besökande örlogsfartyg. Något uttalande därutöver anser utskottet inte vara påkallat. Med hänvisning härtill avstyrks motion U401 (fp) och ifrågavarande del av yrkande 4 i motion U403 (vpk).

I vad gäller återstående del av yrkande 4 i motion U403 (vpk) som avser skärpta regler i övrigt för tillträde till svenskt territorium vill utskottet erinra om att de svenska tillträdesbestämmelserna nyligen varit föremål för en genomgripande översyn som resulterade i en ny tillträdesförordning som trädde i kraft den 1 juli 1983. (För en närmare beskrivning hänvisas till UU 1984/85:16.) Med hänvisning till det ovan anförda avstyrks återstående del av yrkande 4 i motion U403 (vpk).

Klara och strikta regler är självfallet viktiga då det gäller att hävda respekten för vårt territorium. Än viktigare för neutralitetspolitikens trovärdighet är – såsom framhålls i motion U405 (fp) – emellertid den förmåga vi i praktiken besitter att hävda respekten för våra gränsers oökränkbarhet.

I detta sammanhang vill utskottet även behandla yrkande 7 i motion U403 (vpk), vari föreslås att regeringen ges i uppdrag att utreda frågan om

en förstärkning av det folkrättsliga neutralitetsskyddet. Vad motionärerna åsyftar är bl. a. en modernisering av Haagkonventionernas neutralitetsregler. Som exemplifiering nämns de nya krav kryssningsmissilerna kan komma att ställa på neutralitetsskyddet, en fråga som inte var aktuell när Haagkonventionerna ingicks.

Utskottet är inte övertygat om att det ligger i Sveriges intresse att ta initiativ till att de allmänna folkrättsliga neutralitetsreglerna ses över med utgångspunkt i de krav ett modernt krig kan ställa på neutrala stater. Sveriges neutralitet är inte folkrättsligt reglerad utan har huvudsakligen vuxit fram som en sedvanerätt. Detta betraktar vi som en styrka. Överläggningar om en förändring av Haagkonventionerna eller om helt nya konventioner på neutralitetsrättens område skulle innebära att stormakterna gavs möjlighet att påverka villkoren för vår neutralitet.

Med hänvisning härtill avstyrks yrkande 7 i motion U403 (vpk).

Ytterligare förslag i samma motion U403 (vpk) syftar till att på andra sätt stärka Sveriges säkerhetspolitiska situation. Sålunda bör tredje världens länder ges ett ökat utrymme i det internationella utbytet och Sveriges förbindelser med den alliansfria rörelsen fördjupas.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Sverige har genom sitt utvecklingssamarbete och på annat sätt mycket nära förbindelser med tredje världens länder. På nedrustningsområdet sker ett samarbete inom ramen för det uppmärksamade femkontinentinitiativet liksom inom den s. k. 21-gruppen i CD i Genève. Vi deltar regelbundet och på hög nivå i alliansfria rörelsens möten, vid vilka Sverige har status som gäst. Enligt utskottets mening bör Sverige även fortsättningsvis ha nära kontakter med tredje världens länder i de former som ter sig naturliga. Det skulle enligt utskottets mening inte vara förenligt med vår neutralitetspolitik att söka medlemskap i den alliansfria rörelsen. Inte heller finns det anledning att ingå i den högre grad av engagemang i rörelsen som observatörskap skulle innebära. Skälen härför har utvecklats av utskottet i betänkande UU 1982/83:7, och de har alltjämt giltighet.

Med hänvisning till det anförda avstyrks yrkandena 10 och 11 i motion U403 (vpk).

Förslag om studier m. m.

Risken för krig av misstag har uppmärksamats efter hand som krigstekniken blivit alltmer sofistikerad och datastyrd. Som nämns i motion U403 (vpk) ordnades i Stockholm i februari 1985 en internationell konferens på temat krig av misstag av de svenska yrkesgrupperna mot kärnvapen. Som ett resultat av konferensen tillskrev föreningen Jurister mot kärnvapen delegaterna på Stockholmskonferensen och föreslog att kriskontrollcentraler skulle inrättas i kärnvapenmakternas huvudstäder. Motion U403 (vpk) har tagit fasta på denna tanke och föreslår att ett dylikt centrum inrättas i Sverige, bemannat av kärnvapenmakterna. Dess uppgift skulle bli att förhindra att kriser eller krig utbryter av misstag. Regeringen bör ges i uppdrag att framlägga ett konkret förslag, heter det i motionen.

Utskottet bortser inte från risken av att krigshändelser kan inträffa på

grund av missförstånd eller tekniska missgrepp. Även om kärnvapenmakterna själva torde ha denna risk under uppsikt och söker undvika att den blir verklighet, finns det anledning för de små nationerna att rikta uppmärksamheten på den. Ett av Stockholmskonferensens syften var att genom ökad insyn i den militära övningsverksamheten minska risken för krig på grund av misstolkning av andra staters avsikter. Det undandrar sig utskottets bedömning om kriskontrollcentra av det slag som föreslagits av sammanslutningen Jurister mot kärnvapen och nu av motionärerna skulle kunna vara ett verksamt inslag i arbetet på att minska risker för krig av misstag. Det torde emellertid i första hand vara ett ansvar för kärnvapenmakterna att ta initiativet till sådana centra, som skulle vara bemannade av dessa länder själva. Utskottet vill därför inte uppmana den svenska regeringen att framlägga förslag i frågan. Yrkandet avstyrks således.

I samma motion, U403 (vpk), föreslås att regeringen initierar studier om sambandet mellan kärnkraft och kärnvapen (yrkande 12), om upprustningens orsaker – särskilt de ekonomiska drivkrafterna – (yrkande 13) och om begreppet gemensam säkerhet (yrkande 14). Det sistnämnda yrkandet har behandlats på annan plats i detta betänkande.

Utskottet är av uppfattningen att sambandet mellan civil kärnkraft och kärnvapen redan är väl utrett. Enligt utskottets mening är det i första hand en heltäckande IAEA-kontroll av de civila kärnkraftsanläggningarna i alla länder och åtgärder inom ramen för NPT-avtalet som krävs för att minska risken för kärnvapenspridning. En närmare belysning av denna fråga gavs i utskottets betänkande UU 1984/85:1, till vilket utskottet hänvisar. Mot bakgrund av vad som anförts får utskottet anse yrkande 12 i motionen besvarat.

I fråga om rustningarnas orsaker vill utskottet erinra om vad det tidigare anför i anledning av ett likalydande yrkande, nämligen att det inte torde vara möjligt att utpeka vissa faktorer framför andra som huvudorsaker till motsättningarna i världen. Allra minst torde det gå att uppnå sådan enighet om rustningarnas orsaker att den skulle kunna ligga till grund för nedrustningsförhandlingar (UU 1984/85:1). I samma betänkande hänvisade utskottet till att studier av detta slag sannolikt bäst görs av fristående institut.

Yrkande 13 i motion U403 (vpk) avstyrks med hänvisning härtill.

Utskottet hemställer

1. beträffande *seismisk övervakning av kärnvapenprov m. m.*
att riksdagen förklarar yrkande 8 i motion 1985/86: U402, yrkande 1 i motion 1985/86: U404 och ifrågavarande del av yrkande 3 i motion 1985/86: U405 besvarade med vad utskottet anför,
2. beträffande *franska kärnvapenprov*
att utskottet förklarar ifrågavarande del av yrkande 12 i motion 1985/86: U402 besvarad med vad utskottet anför,
3. beträffande *fullständigt kärnvapenprovstopp*
att riksdagen förklarar yrkande 4 i motion 1985/86: U402 och ifrågavarande del av yrkande 3 i motion 1985/86: U405 besvarade med vad utskottet anför,

4. beträffande *kemiska vapen m. m.*
att riksdagen förklarar yrkande 6 i motion 1985/86: U402 och yrkan-
dena 4 och 5 i motion 1985/86: U404 besvarade med vad utskottet
anfört,
5. beträffande *zon fri från kemiska vapen*
att riksdagen avslår yrkande 6 i motion 1985/86: U403, res. 1 (vpk)
6. beträffande *radiologiska vapen*
att riksdagen förklarar ifrågavarande del av yrkande 12 i motion
1985/86: U402 och yrkande 2 i motion 1985/86: U404 besvarade med
vad utskottet anfört,
7. beträffande *militarisering av rymden*
att riksdagen förklarar yrkande 3 i motion 1985/86: U402 och yr-
kande 1 i motion 1985/86: U403 besvarade med vad utskottet anfört,
8. beträffande *rymdexpertis*
att riksdagen förklarar yrkande 4 i motion 1985/86: U405 besvarat
med vad utskottet anfört,
9. beträffande *kryssningsmissiler*
att riksdagen förklarar yrkande 11 i motion 1985/86: U402 och yr-
kande 1 i motion 1985/86: U405 besvarade med vad utskottet anfört, s. y. 1 (c)
s. y. 2 (vpk)
10. beträffande *frysning av kärnvapenarsenalerna*
att riksdagen förklarar ifrågavarande del av yrkande 2 i motion
1985/86: U402 och återstående del av yrkande 3 i motion
1985/86: U405 besvarade med vad utskottet anfört, s. y. 3 (m)
11. beträffande *icke-första användning av kärnvapen*
att riksdagen förklarar återstående av yrkande 2 i motion 1985/
86: U402 och motion 1985/86: U406 besvarad med vad utskottet
anfört, s. y. 4 (m)
12. beträffande *militära utgiftsbegränsningar*
att riksdagen förklarar yrkande 5 i motion 1985/86: U405 besvarat
med vad utskottet anfört,
13. beträffande *FN:s roll i nedrustningsarbetet m. m.*
att riksdagen förklarar yrkande 1 i motion 1985/86: U402 samt yrkan-
dena 2 och 14 i motion 1985/86: U403 besvarade med vad utskottet
anfört,
14. beträffande *röjning av kvarlämnad krigsmateriel*
att riksdagen avslår yrkande 9 i motion 1985/86: U402, s. y. 5 (c)
15. beträffande *balans mellan ESK:s sakfrågor*
att riksdagen förklarar yrkande 6 i motion 1985/86: U404 besvarat
med vad utskottet anfört,
16. beträffande *säkerhetspolitik i Europa*
att riksdagen förklarar yrkande 7 i motion 1985/86: U402 , ifrågava-
rande del av yrkande 4 i motion 1985/86: U403 och yrkande 7 i
motion 1985/86: U404 besvarade med vad utskottet anfört, s. y. 6 (vpk)
17. beträffande *sakkunskap från Stockholmskonferensen*
att riksdagen förklarar yrkande 8 i motion 1985/86: U404 besvarat
med vad utskottet anfört,
18. beträffande *nordisk kärnvapenfri zon*
att riksdagen förklarar yrkande 2 i motion 1985/86: U405 och motion
1985/86: U408 besvarade med vad utskottet anfört,

19. beträffande *parlamentarisk arbetsgrupp för kärnvapenfri zon* res. 2 (c)
att riksdagen avslår yrkande 10 i motion 1985/86: U402,
20. beträffande *diskussioner med Finland om kärnvapenfri zon*
att riksdagen avslår yrkande 5 i motion 1985/86: U403,
21. beträffande *negativa säkerhetsgarantier*
att riksdagen förklarar yrkande 3 i motion 1985/86: U404 besvarat
med vad utskottet anfört,
22. beträffande *garantier vid utländska flottbesök m. m.* res. 3 (vpk)
att riksdagen avslår motion 1985/86: U401 och yrkande 4 i motion
1985/86: U403,
23. beträffande *folkrättsligt neutralitetsskydd*
att riksdagen avslår yrkande 7 i motion 1985/86: U403,
24. beträffande *kontakter med tredje världen och alliansfria rörel-
sen*
att riksdagen avslår yrkandena 10 och 11 i motion 1985/86: U403,
25. beträffande *kriskontrollcentrum i Sverige*
att riksdagen avslår yrkande 8 i motion 1985/86: U403,
26. beträffande *studie om kärnkraft och kärnvapen* res. 4 (vpk)
att riksdagen förklarar yrkande 12 i motion 1985/86: U403 besvarat
med vad utskottet anfört,
27. beträffande *studie av rustningarnas orsaker*
att riksdagen avslår yrkande 13 i motion 1985/86: U403.

Stockholm den 25 november 1986

På utrikesutskottets vägnar

Stig Alemyr

Närvarande: Stig Alemyr (s), Sture Ericson (s), Margaretha af Ugglas (m),
Axel Andersson (s), Ingemar Eliasson (fp), Sten Sture Paterson (m), Karl-
Erik Svartberg (s), Nils T Svensson (s), Britta Hammarbacken (c), Maj
Britt Theorin (s), Viola Furubjelke (s), Gunnar Hökmark (m), Oswald
Söderqvist (vpk), Görel Thurdin (c) och Jan-Erik Wikström (fp).

Reservationer

1. Zon fri från kemiska vapen

Oswald Söderqvist (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Med det
anförda" och slutar med "U403 (vpk) avstyrks." bort ha följande lydelse:

Denna ståndpunkt utesluter dock inte att utskottet finner förslaget från
Palme-kommissionen och de båda tyska staterna om en sådan zon mycket
intressant. Riksdagen bör uttala sitt stöd för detta förslag. Med det anförda

får yrkande 6 i motion U402 (c) och yrkandena 4 och 5 i motion U404 (m) anses besvarade. Yrkande 6 i motion U403 (vpk) tillstyrks. UU 1986/87: 4

dels att utskottets hemställan i moment 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *zon fri från kemiska vapen*
att riksdagen med bifall till yrkande 6 i motion 1985/86: U403 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Parlamentarisk arbetsgrupp för kärnvapenfri zon

Britta Hammarbacken och Görel Thurdin (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 19 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "U402 (c) avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Tanken på en kärnvapenfri zon i Norden har ett brett folkligt stöd. Utskottet anser att det finns skäl att ta till vara detta stöd och kanalisera det så att opinionen för en kärnvapenfri zon känner sig kunna påverka utvecklingen. Förslaget i motion U402 (c) att inrätta en parlamentarisk arbetsgrupp skulle kunna tjäna detta syfte. Redan upprättandet av en sådan grupp, med företrädare för riksdagspartierna, skulle innebära att frågan förs framåt. Utskottet ansluter sig därför till motionärernas bedömning och föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en parlamentarisk arbetsgrupp bör knytas till regeringens arbete för en kärnvapenfri zon i Norden. Utskottet tillstyrker därmed yrkande 10 i motion U402 (c).

dels att utskottets hemställan i moment 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *parlamentarisk arbetsgrupp för kärnvapenfri zon*
att riksdagen med bifall till yrkande 10 i motion 1985/86: U402 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Utländska flottbesök

Oswald Söderqvist (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 20 som börjar med "Utskottet utgår" och slutar med "motion U403 (vpk)." bort ha följande lydelse:

Sverige bör dock i likhet med Nya Zeeland stå fast vid kravet på garantier. Om detta medför att kärnvapenmakterna i fortsättningen nekar att avlägga egna flottbesök eller ta emot motsvarande från vårt land, kommer det enbart att höja Sveriges anseende hos icke-kärnvapenstater och alliansfria stater. Detta bör ges regeringen till känna. Därmed tillstyrks motion U401 (fp) och yrkande 4 i motion U403 (vpk) i denna del.

dels att utskottets hemställan i moment 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *garantier vid utländska flottbesök m. m.*
att riksdagen med bifall till motion 1985/86: U401 och ifrågasvarande del av yrkande 4 i motion 1985/86: U403 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Oswald Söderqvist (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 22 som börjar med "Utskottet är" och slutar med "motionen besvarat." bort ha följande lydelse:

Sambandet mellan kärnkraft och kärnvapen blir alltmera uppenbart. Det är numera omöjligt för någon att hävda att det går att dra en definitiv gräns mellan "civila" och "militära" reaktorer. De stater, utanför de redan etablerade och erkända kärnvapenmakternas krets, som redan anses ha eller stå i nära begrepp att skaffa sig kärnvapen, har alla skaffat denna kompetens genom civila kärnkraftsprogram. Officiellt erkänns emellertid inte detta faktum. Fortfarande uppehålls fiktionen om en "fredlig" kärnreaktionsprocess. På grund av internationella atomenergiorganets (IAEA) dubbla roll som övervakare av icke-spridningsfördraget (NPT) och samtidigt befrämjare av den "fredliga" kärnkraftens spridning uppstår en omöjlig och i längden ohållbar situation. Sverige bör inte bidra till att denna blir bestående. Det finns ännu inte någon väl genomarbetad studie på detta område som klart påvisar sambanden. Denna brist kan undanröjas genom ett svenskt initiativ. Riksdagen bör hos regeringen hemställa om en sådan studie. Därmed bifalles yrkande 12 i motion U403 (vpk).

dels att utskottets hemställan i moment 26 bort ha följande lydelse:

26. beträffande *studie om kärnkraft och kärnvapen*
att riksdagen med bifall till yrkande 12 i motion 1985/86: U403 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilda yttranden

1. Förbud mot kryssningsmissiler

Britta Hammarbacken och Görel Thurdin (båda c) anför

Kryssningsmissiler är en relativt ny vapentyp som har egenskaper som gör att det finns särskild anledning att försöka få till stånd ett förbud mot användningen av dem. De är lågflygande och svåra att upptäcka. De uppges också vara förhållandevis billiga att tillverka och kan därför befaras få en allt större spridning om inte åtgärder mot dem sätts in i tid.

De kan dessutom anses utgöra ett särskilt hot mot icke paktanslutna länder som Sverige, därigenom att de kan befaras få anflygningsbanor som kränker vårt territorium. Även i och för sig oavsiktliga kränkningar eller olycksfall vid hanteringen av dem kan innebära ett hot mot oss.

Vi anser av dessa skäl att det är angeläget att så snart som möjligt få till stånd internationella förhandlingar som syftar till ett förbud mot kryssningsmissiler. Sådana förhandlingar bör i första hand inriktas på de typer av kryssningsmissiler med lång räckvidd som innebär ett särskilt hot mot neutrala länders territorier.

2. Förbud mot kryssningsmissiler.

Oswald Söderqvist (vpk) anför

I likhet med vad som framförts i det särskilda yttrande som företrädare för centerpartiet fogat till utskottsbetänkandet anser vpk att kryssningsmissiler utgör ett särskilt hot mot icke paktanslutna stater som vårt land. Vpk instämmer därför i förslaget om att Sverige bör verka för ett förbud mot användningen av kryssningsmissiler.

3. Kärnvapenfrysning

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Gunnar Hökmark (alla m) anför

Den resolution om kärnvapenfrysning som antogs av generalförsamlingen förra året innehöll element som innebar att frysningen kunde ses som ett led i en större överenskommelse. Texten var i det avseendet en förbättring i jämförelse med tidigare års. Detta eliminerar emellertid inte det faktum att en utomordentligt komplicerad förhandling med syfte att frysa kärnvapnen på nuvarande nivå kan visa sig vara en omväg.

Enbart att definiera vad som skall innefattas i en s. k. frys – vilka system anses t. ex. vara "kärnvapenbärare" – torde komma att kräva omfattande förhandlingar mellan supermakterna. I ett läge då dessa förklarat sig villiga att överlägga om verkliga minskningar av kärnvapenarsenalerna, såsom förslagen från bl. a. Reykjavikmötet om halvering av de strategiska kärnvapnen och bortdragande av medeldistansmissilerna från Europa innebär, synes det mera angeläget att fortsätta på denna väg. Provstoppsfrågan, som är en viktig delförhandling i ett större s. k. frysförslag, har sin givna plats i CD:s arbete i Genève.

4. Icke-förstaa användning av kärnvapen

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Gunnar Hökmark (alla m) anför

I betänkandet redogör utskottet för frågan om icke-förstaa användning av kärnvapen och för åtgärder från kärnvapenmakternas sida som skulle kunna förbättra trovärdigheten av ett åtagande om icke-förstaa användning. En avgörande förutsättning är emellertid också att det kan anses råda balans mellan de konventionella styrkorna på båda sidor. Det är önskvärt att denna balans uppnås på en lägre rustningsnivå än för närvarande. Dessa åsikter återspeglas i den svenska röstförklaring som avgavs när frågan behandlades vid innevarande års generalförsamling.

5. Bortskaffande av kvarlämnad krigsmateriel

UU 1986/87: 4

Britta Hammarbacken och Görel Thurdin (båda c) anför:

Det är enligt vår mening ytterst angeläget att frågan om bortskaffande av kvarlämnad krigsmateriel även fortsättningsvis drivs med kraft av den svenska regeringen, även om det av olika skäl för närvarande är svårt att åstadkomma något genombrott i FN. De alltmer utstuderade moderna försåtvapnen, såsom landminor med splitterverkan, utgör en fruktansvärd fara även lång tid efter det att fientligheter mellan krigförande länder upphört. De drabbar oskyldiga, ibland generationer efter det de utplaceras och bidrar därigenom till att förlänga krigets lidande och det hat som kriget utsår.

Den svenska regeringen bör därför noggrant pröva vilka vägar som kan stå öppna för att nå framsteg på detta viktiga humanitära område.

6. Europas säkerhet

Oswald Söderqvist (vpk) anför

USA:s och Sovjets uppdelning av Europa och deras krav på dominans över andra stater inom resp. allians möter allt större protester.

Det har manifesterat sig i de senaste årens kamp mot utplacering av medeldistansmissiler. Det har också visat sig i att de europeiska staterna utökat och utvidgat sina ekonomiska, kulturella och vetenskapliga förbindelser, vid sidan om och utanför sina kontakter med de ledande stormakterna. USA och Sovjet, inom resp. allians.

Det är en glädjande utveckling som Sverige har all anledning att stödja och aktivt delta i. Vårt lands arbete för kärnvapenfria områden, nedrustning och gemensam säkerhet blir på så sätt delar av en allmän europeisk strävan mot en minskad dominans av USA och Sovjet över övriga stater i vår världsdel.